

Suriye Rejiminin öküşünden Sonra Lübnan'da Türkiye'nin Rolü: Yumuşak Güç ve Stratejik Hedefler Arasında

Dr. Gülşen Y. Sağlam

Analiz

SESA
Enstitüsü

Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Enstitüsü
Institute of Social Economic and Political Research

Suriye Rejiminin Çöküşünden Sonra Lübnan’da Türkiye’nin Rolü: Yumuşak Güç ve Stratejik Hedefler Arasında

Dr. Gülşen Y. Sağlam

Akademisyen

<https://sesa.org.tr/>

Giriş

2024 yılı sonunda, Orta Doğu’da yaşanan jeopolitik dönüşümler, özellikle Suriye rejiminin çöküşüyle birlikte, bölgesel güç dengelerinde köklü değişikliklere yol açmıştır. Bu dönüşümlerden en çok etkilenen ülkelerden biri de Lübnan olmuştur.

Lübnan’da bu geçiş dönemi, iç siyasi kriz ortamında gerçekleşmiş; bu kapsamda General Joseph Aoun’un cumhurbaşkanı seçilmesi ve yargıç ve diplomat kökenli Nawaf Salam’ın başbakanlığında yeni bir hükümetin kurulması dikkat çekmiştir. Bu gelişmeler, İsrail’in Lübnan’a yönelik gerçekleştirdiği saldırılarla birlikte ülkenin altyapısını tahrip eden ve ekonomik-sosyal yükünü artıran kriz ortamında yaşanmıştır. Söz konusu ortam, Lübnan devletini dış ilişkilerini ve stratejik ortaklıklarını yeniden gözden geçirmeye itmiş; bu bağlamda Türkiye ile ilişkiler de yeniden tanımlanma sürecine girmiştir.

1

Türkiye Denge mi Arıyor, Nüfuz Alanı mı Paylaşıyor?

Bu değişen bağlamda Türkiye, bölgesel etkisini genişletmeyi hedefleyen iddialı bir aktör olarak ön plana çıkmıştır. Bu yönelimi etkileyen faktörler arasında; özellikle İran ve Rusya’nın baskılar nedeniyle bölgedeki etkilerinin azalması, Suriye rejiminin çöküşü, ve Donald Trump’ın yeniden ABD Başkanı seçilmesiyle Ankara-Washington hattında gelişebilecek yeni stratejik yakınlaşma bulunmaktadır. Trump’ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hakkında “etkili ve kararlı bir lider” ifadelerini defalarca kullanması, iki ülke arasında yeniden bir ittifak zemini oluşabileceği yönünde değerlendirilmiştir. Bu yeni ortam, Türkiye’nin Lübnan’daki etkisinin artması için stratejik fırsatlar sunmaktadır.

Coğrafyadan Etkiye: Suriye, Lübnan’a Açılan Kapı mı Oldu?

Tarihsel olarak Türkiye, Suriye iç savaşında muhalefeti desteklemiş ve Esad rejimine karşı konumlanmıştır. Ancak geline nokta, özellikle Kuzey Suriye’de edindiği saha üstünlüğü sayesinde Ankara, yalnızca Suriye’ye değil, komşu Lübnan’a da doğrudan etki edebilecek bir pozisyona gelmiştir. Suriye ile Lübnan arasında uzun süredir süregelen sınır güvenliği zafiyetleri ve kimi bölgelerdeki güvenlik boşluğu, Türkiye’nin bu yeni jeopolitik konumunu daha da önemli hale getirmiştir. Zira Şam’daki karar alma mekanizmalarına yaklaşmak, aynı zamanda Beyrut üzerindeki etkileri artırma potansiyeli taşımaktadır. Bu durum, sınır egemenliği tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir ve Türkiye’nin bölgesel denklemdaki yerini stratejik boyutta kuvvetlendirmiştir.

Türkiye Neden Doğrudan Müdahale Yerine Yumuşak Gücü Tercih Ediyor?

NATO’nun ikinci büyük askeri gücü olmasına rağmen Türkiye, Lübnan’da doğrudan müdahaleye dayalı bir yaklaşım yerine, yumuşak güç stratejisine yönelmiştir. Bu strateji, Lübnan’ın çok bileşenli toplumsal yapısını gözeten esnek ve kapsayıcı bir dış politika anlayışını yansıtmaktadır. Türkiye, bu doğrultuda TİKA, Türk Kızılay, Maarif Vakfı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar gibi resmi ve sivil kurumlar aracılığıyla sağlık, eğitim ve insani yardım alanlarında çeşitli projelere imza atmıştır. Bu rol, 2006 Temmuz Savaşı, 2020 Beyrut Limanı Patlaması ve 2024’teki İsrail saldırıları sonrasında daha da görünür hale gelmiştir. Türkiye, kriz anlarında Lübnan’a hızlı ve etkili şekilde insani yardım ulaştıran ilk ülkelerden biri olmuştur.

Lübnan’daki Türk Varlığı: Sosyal ve Kültürel Derinlik

Lübnan’da 50 binden fazla Türkiye kökenli vatandaş yaşamakta, bunların çoğunluğu Beyrut’ta ikamet etmektedir. Bunun dışında Kuzey Lübnan ve Bekaa bölgelerinde yaklaşık 19 bin Türkmen, Trablus ve çevresinde ise 8 bine yakın Giritli Türkler yaşamaktadır. Bu topluluklar Lübnan toplumuna entegre olmuş, ancak kültürel bağlarını da muhafaza etmişlerdir. Bu bağlamda Türkiye ile Lübnan arasındaki ilişkilerde “yumuşak köprü” rolü oynayabilecek sosyal sermaye oluşturmuşlardır. Ayrıca Osmanlı döneminden kalan mimari yapılar, dini ve eğitim kurumları gibi tarihî miras da hâlen Lübnan’daki kolektif hafızada yerini korumaktadır. Ancak bazı Hristiyan çevrelerde bu miras, “Osmanlı’nın geri dönüşü” algısı nedeniyle zaman zaman kuşkuyla karşılanmaktadır.

Türkiye, Lübnan'daki Sünni Boşluğu Doldurabilir mi?

Son yıllarda Lübnan'daki Sünni siyasi sahada Suudi Arabistan ile Türkiye arasında örtük bir rekabet gözlemlenmektedir. Suriye ve Yemen krizlerine dair farklı pozisyonlar, bu rekabeti daha görünür hale getirmiştir. Suudi Arabistan'ın yüksek mali kaynaklara sahip olmasına rağmen sahada etkili olma kapasitesi, Türkiye'nin bölgedeki askeri ve lojistik mevcudiyetiyle kıyaslandığında sınırlı kalmaktadır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ın Riyad ziyaretinde, Suriye'ye uygulanan yaptırımlar gündeme geldi. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman, Başkan Trump'tan bu yaptırımların kaldırılmasını talep etti. Trump, bu talebe olumlu yanıt verdi. Bu gelişme, Türkiye ile Suudi Arabistan arasında Suriye ve Lübnan dosyası başta olmak üzere bölgenin stratejik meselelerine dair bir uzlaşma zemininin oluştuğunu açıkça ortaya koymaktadır

Türkiye'nin Stratejisinde Lübnan'ın Yeri Ne?

Türkiye'nin Lübnan'daki varlığı, siyasi bir nüfuz projesine mi dönüşecek yoksa yumuşak güç stratejisi çerçevesinde mi kalacaktır? Bu soru, Lübnan'daki birçok siyasi aktör tarafından da dile getirilmektedir. Özellikle Suriye'de iktidarı ele geçiren Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) lideri Ahmed el-Şara'nın olası Lübnan bağlantıları, kuzey bölgelerdeki dini ve ideolojik yakınlıklar dikkate alındığında, Türkiye'nin bu bölgelerdeki nüfuzu kimi çevrelerde kaygı yaratmaktadır. “Şam'a hâkim olan, Beyrut'a da hâkim olur” sözü, bu yeni jeopolitik denklemde yeniden anlam kazanmaktadır. Ancak Türkiye'nin resmi söylemleri, Suriye'nin toprak bütünlüğüne ve istikrarına olan bağlılığını sürdürmektedir. Ankara, Suriyeli mülteciler meselesinin çözümünün de Suriye'de istikrarla doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye-Lübnan İlişkilerinde Olası Senaryolar

Geleceğe dair iki ana senaryodan bahsetmek mümkündür. Birinci ve daha olası senaryo; Türkiye'nin yumuşak güç stratejisini sürdürmesi, Lübnan ile kalkınma ve kurumsal iş birliği projelerine devam etmesi ve uluslararası barış gücü misyonları kapsamında Güney Lübnan'da rol almasıdır. İkinci ve daha düşük olasılıklı senaryo ise Türkiye'nin Lübnan'daki siyasi nüfuzunu doğrudan artırmaya çalışmasıdır. Bu tür bir senaryo, Lübnan'da iç ve dış tepkilere neden olabilir ve ülkeyi yeni bir jeopolitik çekişme ortamına sürükleyebilir.

Lübnan'ın İstikrarı Nasıl Sağlanabilir?

Lübnan'ın önümüzdeki dönemde istikrarını koruyabilmesi, üç temel bölgesel koşulun sağlanmasına bağlıdır:

1. ABD ile İran arasında kapsamlı bir anlaşmanın sağlanması ve bölgesel gerilimin düşürülmesi.
2. İsrail'de Binyamin Netanyahu liderliğindeki aşırı sağ hükümetin sona ermesi, çünkü bu hükümet Lübnan için sürekli bir tehdit kaynağıdır.
3. Bölgesel düzeydeki vekâlet savaşlarının sona erdirilmesi, devletlerin egemenliklerinin tam anlamıyla tesis edilmesi ve ulusal kurumların güçlendirilmesi. Bu koşullar sağlandığında Lübnan, bölgesel rekabetten uzak bir istikrar alanına dönüşebilir.

Son olarak, Lübnan'ın önündeki temel meydan okuma, ulusal karar alma mekanizmalarının bağımsızlığını korumak ve dış ilişkilerde dengeyi sağlayabilmektir. Türkiye'nin sunduğu fırsatlardan yararlanmak mümkündür; ancak bu süreç, herhangi bir dış gücün nüfuz alanına dönüşmeden yürütülmelidir. Yeni bölgesel denklemlerle akılcı şekilde etkileşim kurmak, Lübnan'ın hem birliğini hem de bölgesel etkinliğini koruması açısından hayati önem taşımaktadır.